

{ej H\$ {ej UmV g\$UrV, Z€` , ZmQH\$ Am(U H\$cMm Cn` mJ

Sđ. H\$ñRñdXoà{dÚ cù_U (àmMm` Ⓜ)

Skt. qī gǔ dǐng Aōcr am_Xmg

(ghm̩` H\$ àm̩ Ü` mnH\$) (Page 298-305)

I r OZ {dÚm àgmaH\$ _§i , AÜ` mH\$ \_hm(dÚmc` (~r.ES) qMMdS>
nUf-33

SRJIS IMPACT FACTOR SJIF 2015: 5.401

Date of Issue Release: 04/03/2017,

Volume: SRJIS, Jan-Feb, 2017, 4/30

Scholarly Research Journal's is licensed Based on a work at www.srjis.com

àñVmdZm :

"{ej U' hr EH\$ gVV MmCUMar à{H\$` m Amhø "ej U à{H\$` _Ü` Ø
AZH\$ {H\$` m-à{H\$` m hmV kmZ AmE_gmV H\$co OmVo ` m gd©à{H\$` _Ü` Ø
_h̄dnJU©Jm > åhUOo Oo {ej U AmU KV AgVm Vø {ej U I am a
_mZdr OrdZ àmEgjhV H\$aUmø Agco nmjhOo åhUZM {ej UmÀ` m
_h̄dmÀ` m eml mH\$ "H\$c{ej U' hr eml m ZøH\$ H\$UVr \_jë` o
éOdE` mMm à` ÆZ H\$aVøVøAä` mgUøJaOMøRaVø

* H\$cm(ej U - EH\$ Ñ{í H\$mZ :- (Arts Education)

"The Expressions of aesthetic principles more than that of the ordinary significance." H\$cm åhUOo ñd-A{^`°\$Mø \_mÜ`_ Amho gOZercVm, A{^`°\$ d ñdmV` mMr AZr`Yr ` m_YZ {dÚm` mMo\_mZ{gH\$ Amam` gYmaVo hø{Z:e H\$hUo _mÝ` M H\$amdo cmUc. AmU åhUyZM Oìhm H\$cm{ej U ` m ñdV` Aem Aä` mge m Mm {dMma AmnU H\$aVm Vø hm {dÚm` mMo\_mZ{gH\$ Amam` gNT>H\$aE` mVrc {ej U mMo\_hñd hø àH\$fmZo \_mÝ` H\$aUo AE` mdí` H\$ RaVo {dÚm` mA` m AñJr AgUm` m {d{dY कलागुणांना केवळ वाक्य देण्यासाठी नव्हे तर त्यांचा विकास करून, त्यांच्या OrdZm\_Ü` o EH\$ AmE_{dídmg {Z_mP U H\$aE` mgmRf AmU àgJr E` mMo

OrdZ_mZ CMmdE`mgmR

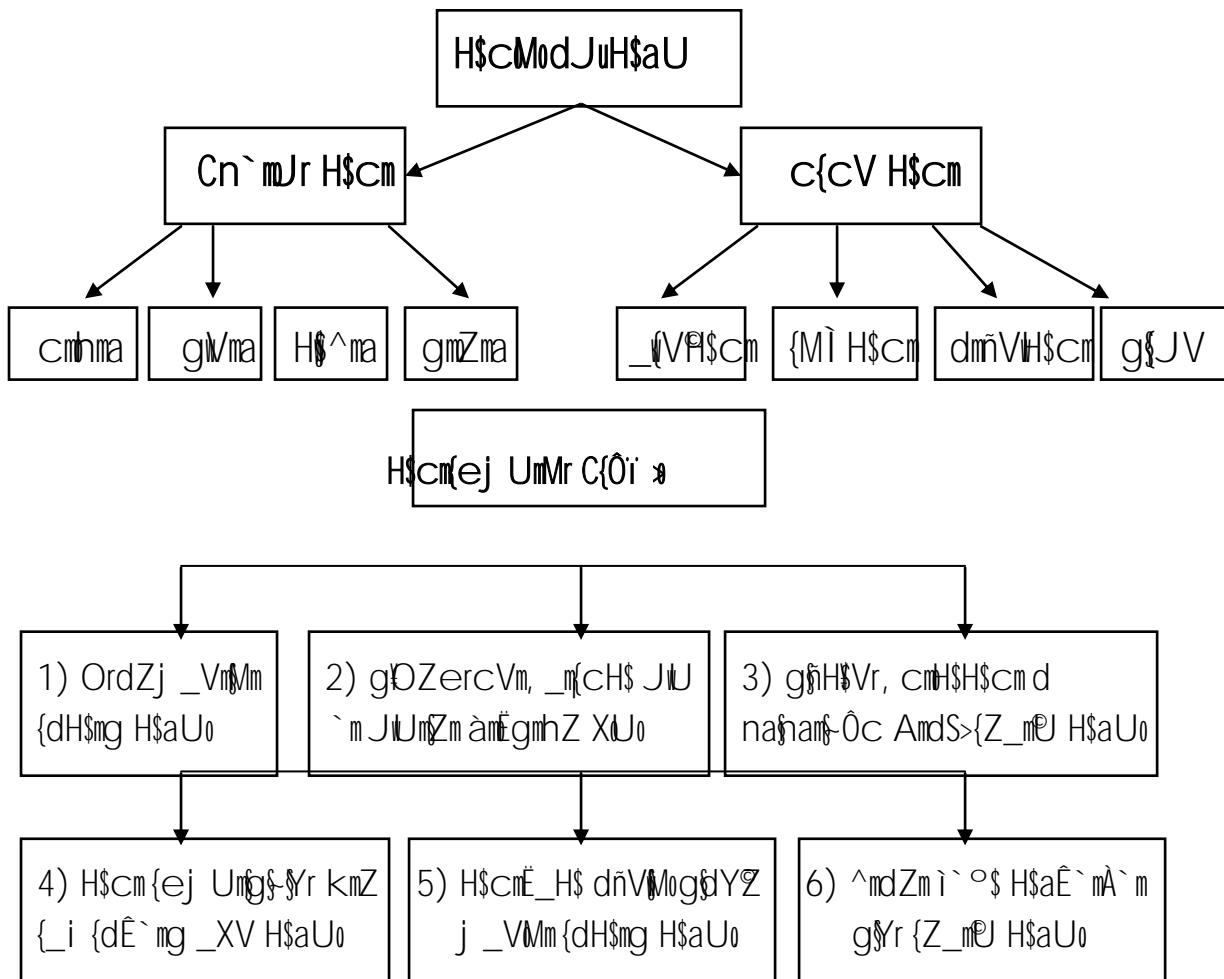
H\$cm{ej U EH\$ njaH\$-àøH\$ {ej U Rø\$ eH\$Vø

Zmøç, ZE` , gm(hE` , gÙrV ` m H\$cmMo Oo {d{dY H\$m` Á\$ _ hmVmV,
E` m\_U` o {ej H\$mZø gh^mJr ìhmdo ñdV:À` m i` {o\$_Id {dH\$mgmgmR
{ej H\$cm H\$cmMm Aä` mg Andí` H\$ Amho "Zmøç' H\$cm_i oeäX\SH\$ H\$er
Agndr, ~mndo H\$gø Mmndo H\$gø CRndo H\$gø EI mXm Amé` H\$gm
g_OndyZ gñJmdm høH\$ i Vø

"gÙrV-ZE` ' H\$cmrc Vmc, Vmc, c` , RH\$m` m Á` m kmZm_i o "H\$mZ'
V` ma hmVmV. H\${dVm dmZm_i o {dMma àJë^ hmVmV, cd H\$mZø
ad mQce` m eäX{Mì mV Amé` mc{m {Mì {df` {i VmV, H\${dVm Am{U
H\$WmYZ {Mì mgmRø AZH\$ gñH\$enZm {i VmV. ` mYZ _cmZm H\$cm
{Z_{VrgmRø àdñm H\$aE` mg Cn` mJ hmVm {ej H\$ñU` oC{cV - H\$cm{df` r
OdTø AmT>{Z_mU hmBø VdTø È` mMr {Mì -{eënH\$cm àJë^ hmBø.

* H\$cm{ej U - i` mär :

H\$cmñd-A{^i` {sMo" mÜ` _ ' åhUZ EH\$ {d{ei >AgøñWmZ Amho
H\$cm hr EH\$0xH\$0x àdmg H\$aV ZgZ Vr EI mÚm ZXrà_mUo H\$mrndaMo
OrdZhr g_Ø H\$aV AgVø H\$cm Á` m àdmgnV i` {sÀ` m H\$meë` mVm,
^md^mdZmVm Am{U OrdZ_i` mVm {dH\$mgmhr AJXr gmh{OH\$ñUo hmV
AgVm

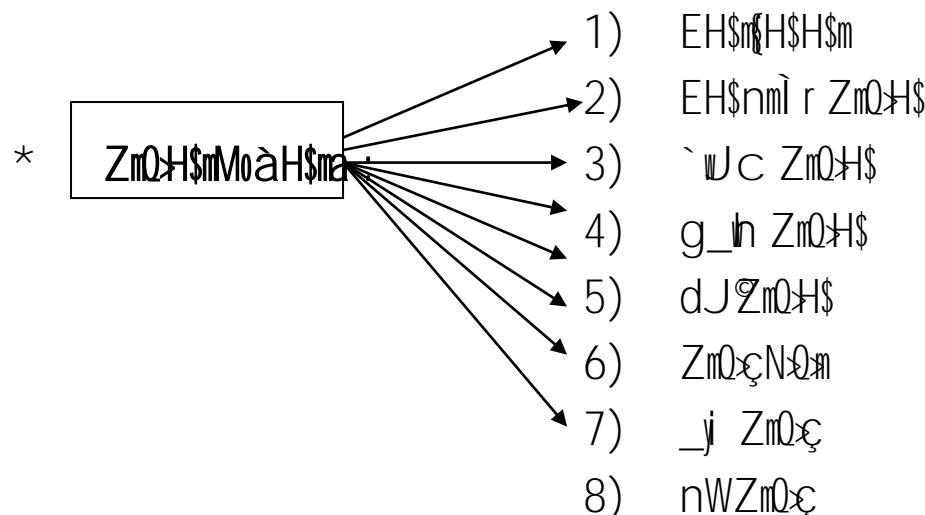

2) ZmQH\$: AÜ` mZ H\$cMöà^mdr _mÜ_ :-

"ZmQH\$' hø AÜ` mnZ H\$cMo à^mdr \_mÜ` _ Amhø hø nTfc ~m~tdéZ
ñnii >H\$aVm ` B€, E` m_w o{dÚml` mA` m :-

- 1) _mZ{gH\$ j _VmMm {dH\$mg
  - 2) Amé` à^mdrnUo\_mS>Vm `Nm
  - 3) AmVa{H\$` m {dH\${gV H\$aÊ` mMr gYr
  - 4) AmE_{dí dm̄g dmT>Vm
  - 5) A{^éMr dmT{dÊ` mg _XV.
  - 6) ^m{fH\$ H\$meë` o{dH\${gV
  - 7) ghH\$m` mMr ^mdZm éOVo
  - 8) Z{VH\$ _e` mMr Om̄mgZm.

- * {ej H\$mMr ^j_H\$m :-
  - * {ej H\$mZoOa AÜ` mZ H\$cV H\$mr K0H\$mgmRf ZmQH\$mMm Cn` mJ H\$cM Va Vm K0H\$ {dÚm` m` m {Mañ_aUmV amhrc. Ë` mgmRf {ej H\$mZr \_m` ZmQçrH\$aU Vj mMoH\$mee` AdJV H\$aE` mMm à` EZ H\$adm.
{ej H\$mcm gdmXcd ZmMr H\$cMhr AdJV Agm` cm hdr.
  - {ej H\$ EH\$ Cim_ {ZdKH\$ Xd rc Agcm nmhOo
  - Ë` mgmRf g\_` gMH\$Vm d àgJmdYmZ _hÍdmMo
  - {ej H\$mZo_mJXeP\$mr ^j_H\$m {Z^mdcr nmhOo
  - {ej H\$mZo ZmQçdmMZ, ZmQç àñVlWrH\$aU, H\$mi` dmMZ, H\$mi` Jm` Z B. Jm` H\$aV AgVmZm Ë` mg\_ma àmË` {j H\$ Xml {dcr nmhOo.
Ë` m\_i o ZmQH\$ hr AÜ` mZmMr H\$cM AmhoAgvahUVm` BE.

- * CXm. ZmQH\$mMm Cn` mJ H\$cM AmU gJrV AÜ` mZmV H\$cM OmVm gJrVm_U` o Vmc, c`, ga, Amamh d Adamh ` mMm g\_mde AgVm AmdmOmVrc ~Xc ho gJrV Jm` ZmgnRf _hÍdmMo AgVmV. ZmQH\$ ` m CnJ\_m` AmYmao gJrVmMoAÜ` mZ CÉH\$ñQç aE` m H\$aVm ` M
- * CXm. "H\$Qçma H\$mi OmV Kgcr' ho ZmQH\$, ho gJrVàYmZ H\$WmZH\$ Amho ZmQH\$mVXd rc AmdmOmV MT>, CVma, cH\$~r ` mZm \_hÍd Amho Ë` m_i o ZmQH\$m` m \_mJ` _mZo Ë` m Mo AÜ` mZhr H\$cM OmVo {dÚm` mZm ZmQçH\$cUmao Oo AZnd {i VmV Vo I mda n[aUm_ H\$aUmao AgVmV.

VgM VoXaJm_r n[aUm_hr H\$aVmV. g\$UrV d H\$c m àH\$mañÜ` o ZmQH\$mVm
Cn` mJ H\$é` mg VmKQH\$ {dÚm` mZm g\_OÉ` mg gmnnd gic^ RaVm
* CXm. {MÌ H\$c m, hñVH\$c m, Jm` Z, ZE` B. MoAÜ` mZ H\$m` ©H\$arV
AgVmZm ZmQH\$mVmrc nñl mñ` m Mñè` mdarc hmd^mdmMm, àg\$UmMm Cn` mJ
hm/m

CXm. {d{dY g_ñ` mda AmYm aV ZmQH\$ Ogo ^i MmamMr g\_ñ` m,
~mc{ddmhMr g_ñ` m, ~mc{dYdmMr XwI o i` gZ-EH\$ g_ñ` m, ñl r-
{ej UmMm nñH\$ma d {VañH\$ma H\$aUmar ZmQH\$, nWZmQç.

3) g\$UrV (**Music**) :-

g\$UrV hm ^maVr` gñH\$VmMm AmE_m _mZcm Aer H\$c m _mZcr Jcr.
g\$UrVm_Ü` o Amah, Adam, Vmc, ga, c` `mMm g_mde hmVm {d{dY
g\$UrV dmUmMm ZmX {d{dY g\$UrVàH\$macm OY_ XwM Jm` Z, dmXZ,
ZE` mMm g_mde, g\$UrVmVmrc CnH\$aUmV V\$VmU, gfradmÚ KZdmÚ d
M_@mUmMm g_mde hmVm

1) Jm` Z, dmXZ Am(U ZE` `m VrKmZm {_i Z "g\$UrV' åhQç
Amho

* nñl Mm` XeñÜ` o g\$UrVmcm (**Music**) Ago åhQç OñVø E` mc m
_amRø eñX g\$UrV, CXP^mfV -_mgRH\$, Aa~r ^mfV-_grH\$ B. eñX
Amhø.

* AÜ` mZmZ g\$UrV :- 1) ^mf(df` mÜ` o g\$UrVmcm _hñdmMñWmZ
{Xc o Jc o Amho H\$maU "nÚ' {d^mVm, H\${dVm {eH\${dVmZm g\$JV, Vmc,
लय, गेयता इ. च्या माध्यमातुन जर कविता शिकविली तर नक्कीच
{dÚm` mñ` m ñ_aUmV ed0ñ` V Vr H\${dVm amhrc. 2) E` mM~am-a
{dÚm` mZm ^mf(df` mMr Jññc cñJy eH\$Vø VM Oa "g\$UrV' Zgc Va
AÜ` mZmZ a0ñi nUo hmD\$ eH\$Vø 3) {dÚm` mñ` mññü` m, gñka d c` ~ñ
Jm` x nmhñZ AmZK hmVm 4) Cñm\_ Jm` x_i o E` mMr gññZ e°\$s OmJW

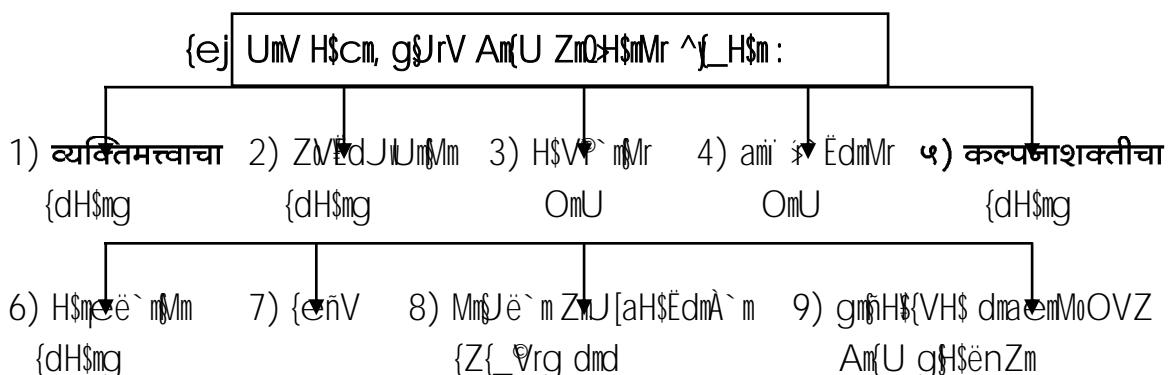
हमवा ५) {d{dY H\$CmA` m \_mÜ` _mVZ {dÚmWu ñd` fAÜ` ` Zmg àfaV hmV AgVmV.

* ४) ZE` H\$Cm (Dance) :

gñH\$V dmL_` mV ZE` , Jm` Z Am(U dmXZ ` m {VÝhr H\$CmA` m एकत्रित उल्लेख आहे.

"ZV' -åhUOo"ZmMUo` m YmVpéZ ZE` , ZVZ B. eäX ~ZcIAmho ag, ^md Am(U A{^Z` BÉ` mXtZr _P\$ Agccr Vo "ZE` ' hm. ZE` ho EI mÚm {df` mda gñH\$Vmda qH\$dm H\$WmZH\$mada AmYmacco AgVo XemA` m {d{dY ^mJmV {Za{Zami oZE` àH\$ma / ZE` H\$Cm AmTj jZ ` mV.

ZE` ho EI mÚm {df` mda, gñH\$Vmda qH\$dm H\$WmZH\$mada AmYmacco AgVo XemA` m {d{dY ^mJmV {Za{Zamù` m ZE` H\$Cm àH\$ma AmTj jZ ` mV. ZE` mV gñUrVmcm {def \_hÍd AgVo emñl r` ZE` Am(U cmH\$ZE` Ago स्पष्टपणे नृत्याचे भेद केले जातात. सर्व शारीरिक हालचाली लयीच्या ठेक्यात H\$aUo ho` m ZE` àH\$maMo_hÍdmMod{eÍ0xcoAmhV.

* ग्रन्थ (Abstract) :

1) àmW_{H\$ {ej U Aä` mgH\$\_ 2004 Zgma " {dÚmWu H\${DV Ñi` xH\$mZ' , OmñmgVmZm {d{ei > d` mJmZgma {dÚm` mA` m emar[aH\$, \_mZ{gH\$, gñm{OH\$ d ^md{ZH\$ {dH\$mgmcñ nñfH\$ RaVrc Aer C{Ôi` gñM{dE` mV Amccr hmVr. ` mZgma _mÜ` {H\$ ñVamdarC Aä` mgH\$_mV {Mì , ZE` ZmQç, {eën d Jm` Z-dmXZ H\$CmdarC K0H\$mm g_mde H\$aE` mV Amcm. ` mgmR 'कला' हा विषय माध्यमिक स्तरावर ९ वी व १० वी / उच्च माध्यमिक स्तरावर,

"EpÀNH\$ {df`' {d^mJmV "H\$" JQmV H\$c{ej U sm {df` mMm A\$^m@ H\$aÈ` mV Amcm Amho {ej H\$ {ej UmVXd rc AmVm ` m {df` mMm g\_mde H\$aÈ` mV Amcm Amho

2) {d{dY H\$CmA` m \_mJ` _mVjZ {dÚmWu nd` &Ü` ` Zmg àfaV hmV AgVmV.

3) {dÚmí` m\_Ü` o` m {df` mÀ` m \_mÜ` _mVZ gmx` Ni } d {M{H\$EgH\$ dÍmrMm
{dH\$mg hmÈ` mg _XV hmVo

* ZmQH\$mVYZ Xd rc EI mÚm {df`mcm, g\_ñ`cm hmV KmcyZ È`mMo
àH\$QxH\$aU H\$aVm ` M0 ZmQH\$mVrc H\$WmZH\$, àgJ d gdmxmÀ`m _mJ`_mZ0
gJrVmVrc AZH\$ KOH\$mMr _mhVr ghO d gmnr H\$éZ {dÚmì`mZm gmJVm
` M0 {ej UmV "ZmQçrH\$aU VÌ` H\$mhUE`m àH\$maÀ`m Ame` mgmRf dmnamdo ho
_mhV Agmdo

* ZmQH\$Mm Cn` mJ H\$c m Am{U g\$UrV AÜ` mZmV H\$c m OmVm

* ZmQH\$mg_w o {dÚmí` mA` mV H\$enH\$Vm, H\$cmE_H\$Vm, A{^dÍmr d
gPZercVm {dH\$mg hmV/m

CXm. ì`gZg\_ñ` da AmYm[aV AZH\$ "ZnQH\$ñZr' CXm. (EH\$M ß` mcm)
g_mOn[adVZmMoH\$m` © eñdrnUoH\$ccAmho

emi N, _hm(dÚmc` mV, ñZhg§cZ d gñH\${VHS H\$m` P\$_mÀ` m di r
ZmQH\$ ~g{dcr OmVmV. ZmQH\$VmYZ _mZdr OrdZmVrc AZH\$ g_ñ` mMo
{M} U H\$aVm` N

* g§UrVmÀ` m \_mÜ` _mVZ hr AmO g_mOmVrc AZH\$ g_ñ` mZ,
JrVJm` Z H\$mì` dmMZ ` mÀ` m mÜ` mVZ q mOmg m AmUcoOmV Amho

महाराष्ट्राचे नव्हे तर देशाचे लक्ष्य वेधले आहे. हे गीत म्हणजे, ‘ओ बाबा।

Oha | mD\$ ZH\$m !'2

* {ej UmV H\$cm, g§UrV, ZE`H\$cm Am[U ZmQH\$ `m YjZ ZdZdrZ
A{dîH\$ma hmV AgVmV. {ej U gØrdZr (Learning to be) `m
AhdmcmV Ago åhQcø Amhø H\$s, {ej UmMr {d{dY _mÜ`\_o - J§VmC` ,

H\$S\$J U, dmZmc` , {Mì nQJh, gñH\$VH\$ gK0Zm, N\$X\$_\$i o ZmQH\$,
g\$UrV emi m _hm(dÚmc` `ñgma»` m dUdUù` m _mÜ` _mVÝ {ej U KS¥
AgVø

- * ZE` H\$cm :- AmOÀ` m ` U m V ZE` mgm - V dUdUi r dm Úod g§JrV ` m Zm
I n _h̄d Amho {ej H\$ {ej U m V ` m H\$cm hr g_mde H\$cm Jcm Amho
^aVZmQç_, H\$ iWH\$, AmSgr, H\$ {MnSx, H\$WH\$cr B. ZE` àH\$ma AmOhr
^maVr` gñH\$VrVrc H\$cm à` Vm XeñdVi

- * {ej H\$ {ej UmV Zì`mZo ~r.ES} Aä`mgH\$_mVgÖm, " Drama
and Art in Education ' ` m{df` mMm AS^m@ H\$@E` mV Amcm Amho

* gX^ñVH\$:

- 1) {Vdm̄ar {H̄aU, (2015), ḡJnV Ed̄_Zm̄(dkm̄Z, H̄{Z̄H̄ np̄ceg©
  - 2) am̄OoḡeM ḡ (2012), ḡJnVeñl̄ n[aM` , {dO` àH̄m̄eZ
  - 3) ḡnd̄V, H̄. am. (1998), a§JM` m©- Zm̄QH̄\$, ñdén, àH̄ma, ecr,
cl̄ Zà{H̄` m, à` mJ, _Op̄ñQH̄\$ àH̄m̄eZ.

4) N.C.E.R.T.
(N.C.E.R.T.)
* mgH

- 1) ^maVr` {ej U, (Oicj 2016), \_hami' >^maVr` {ej U _\$i
(ISSN 2231 - 6493)

2) {ej U gH\$_U (Zmjh. 2016), nZaMV H\$cM Aä` mgH\$_, _hami' >
राज्य माध्यमिक व उच्च माध्यमिक शिक्षण मंडळ, पुणे-05